

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

FAMILIERÅD I BARNEVERNET

Family Group Conference in Child Welfare

Signy Havnevik, DVeM08

Totalt antall sider inkludert forsiden: 46

Molde, 29. mai 2012

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Atle Ødegård

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 29. mai 2012

Antall ord: 9.974

Forord

Jeg har i vel fire år vært deltidsstudent i vernepleie ved Høgskolen i Molde. Ved siden av studiene har jeg arbeidet som psykiatrisk hjelpepleier i 50 % stilling ved Helse Møre og Romsdal HF, DPS Molde, Døgnerheten.

En takk rettes til klinikkssjef Hans Bjørn Vikhals ved Helse Møre og Romsdal HF som har gitt meg anledning til å gjennomføre studiet med 50 % lønnet permisjon fra min stilling, og til enhetsleder Bente Midtbø Ødegård ved DPS Molde, døgnerheten, for stor fleksibilitet og velvilje gjennom hele studietiden.

Jeg vil også rette en stor takk for god hjelp og verdifulle råd og innspill til nasjonal familieråds koordinator Svanhild Vik i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og til regional familieråds koordinator Gunn Helen Wikan i Barne-, ungdoms- og familieetaten, region Midt-Norge.

En takk også til min veileder, Atle Ødegård, for konstruktive innspill og oppmuntrende tilbakemeldinger.

Til sist en takk til min mann og mine to døtre for kontinuerlig oppmuntring, støtte og overbærenhet gjennom alle disse fire årene. Uten dere har jeg aldri kommet i mål...

Hjelset, mai 2012

Signy Havnevik

Sammendrag

Temaet for min bacheloroppgave er:

”Familieråd i barnevernet”

og problemstillingen er:

”Hva er familieråd, og hvordan kan barnevernet bruke familieråd i forbindelse med omsorgsovertakelser”.

Er familieråd en metode, en modell, en teori, en arbeidsform eller en ny måte å tenke på i barnevernsarbeid? Det finnes etter min mening ingen optimal oppskrift på hva som er godt barnevernsarbeid og hvordan en skal gjennomføre en god omsorgsovertakelse med minst mulig belastning for de involverte – til barnas beste.

Bruken av familieråd i barnevernet er enda i startgropen, men jeg er av den oppfatning at familieråd rutinemessig bør gjennomføres, eksempelvis når det offentlig må ta over omsorgen for et barn eller en ungdom. Likevel er det langt igjen før alle barn som eksempelvis skal flytte til et fosterhjem får muligheten til å være aktive deltakere i prosessen.

Bruken av familieråd medfører også ulike problemstillinger og vurderinger. Familiens forslag til løsninger eller tiltak som er kommet frem under familierådet kan i enkelte tilfeller bli godkjent av barnevernet, selv om det ikke er foretatt en reell vurdering om løsningen er til barnets beste – eksempelvis på grunn av mangel på egnete tiltak. I andre tilfeller kan barnevernet ha negative erfaringer med de pårørende som lett kan overføres til andre medlemmer av familien, slik at forslaget fra familierådet blir underkjent av barnevernet uten at saken blir tilstrekkelig vurdert.

Å gjøre familieråd til en rutinemessig del av et godt barnevernsarbeid til barnets beste der barnet/ungdommen eller familien ønsker dette, vil være en stor utfordring for barnevernet i de kommende årene. Barnevernet bør, slik jeg ser det, legge vekt på å hjelpe barn og unge til å få nytte av denne måten å arbeide på. Barnevernet vil også måtte ta utfordringen med å samarbeide med barn, pårørende, familiemedlemmer og andre viktige voksne gjennom familierådet. Eventuelle tidligere samarbeidsproblemer og førforståelse må legges til side, og barnets beste må være i fokus gjennom hele prosessen.

Innhold

1.0 INNLEDNING.....	1
1.1 Presentasjon av tema	1
1.2 Presentasjon av problemstilling	1
1.3 Begrunnelse for valg av tema og problemstilling	3
1.4 Avgrensing	4
1.5 Oppgavens hensikt	4
1.6 Temaets relevans	5
1.7 Oppgavens oppbygning.....	6
2.0 METODE OG FREMGANGSMÅTE.....	7
2.1 Litteraturstudien	7
2.2 Egen fremgangsmåte	8
2.2.1 Litteratursøk	8
2.2.2 Begrunnelse for utvalget	9
2.3 Ethiske vurderinger	9
2.4 Kildekritikk	10
2.5 Egen førforståelse.....	11
3.0 FAMILIERÅDSMETODEN.....	13
3.1 Historikk og bakgrunn	13
3.2 Familieråd i Norge	14
3.3 Beskrivelse av familieråd	16
3.3.1 Forberedelsesfasen	16
3.3.2 Gjennomføringsfasen	17
3.3.3 Koordinatorrollen	18
3.3.4 Saksbehandlers rolle.....	19
3.4 Barns deltakelse i familieråd	20
3.5 Matching	26
4.0 HVORDAN KAN BARNEVERNET BRUKE FAMILIERÅD I FORBINDELSE MED OMSORGSOVERTAKELSER?	27
4.1 Empowerment	27
4.2 Brukermedvirkning	29
4.2.1 Statlig barnevern må bli bedre på brukermedvirkning.....	31
4.3 Familieråd i fosterhjemsarbeid.....	32
4.4 Flere får fosterhjem hos slekt og nettverk.....	33
5.0 KONKLUSJON.....	36
5.1 Egenevaluering.....	38
6.0 LITTERATURLISTE	39

1.0 INNLEDNING

Jeg vil i dette kapitlet si noe om min begrunnelse for valg av tema og problemstilling og hva som er hensikten med oppgaven. Jeg vil videre foreta en avgrensning av oppgaven og definere sentrale begreper, så vel i innledningen som underveis i oppgaven. Til slutt beskriver jeg oppgavens oppbygning.

1.1 Presentasjon av tema

Etter å ha tenkt frem og tilbake i lang tid, har jeg ”landet på” å velge et tema med tilknytning til barnevernet. Jeg vil i oppgaven beskrive hva et familieråd er og hvordan familierådsmetoden kan benyttes av kommunalt og statlig barnevern i forbindelse med omsorgsovertakelser. Tema for oppgaven blir da som følger:

”Familieråd i barnevernet”

1.2 Presentasjon av problemstilling

”Et problem er en undring som er formulert som et spørsmål vi ønsker svar på” (Dalland 2004:89).

I Norge ble det i 2011 igangsatt gjennomført ca 550 familieråd, og aktiviteten er økende, opplyser nasjonal familierådskoordinator Svanhild Vik i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Vik 2012)

Vik påpeker videre at det er store forskjeller mellom Barne-, ungdoms- og familieetatens (Bufetats) fem regioner når det gjelder bruken av familieråd. Aktiviteten er størst i region

øst og lavest i region nord, noe som kanskje ikke er unaturlig i sett i forhold til befolkningen (Vik 2012).

I 2004 fikk vi i Norge nye forskrifter for valg av fosterhjem som innebærer at barnevernet alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. Dette er kjent som slektsfosterhjem eller familie- og nettverks plasseringer. Det er derfor viktig for barnevernet å få kjennskap til hvilke familier i slekt eller nettverk som kan være aktuelle.

Omsorgssvikt og mishandling har negative konsekvenser for barn, familier og lokalsamfunn over hele verden. Barn som blir mishandlet eller grovt forsømt kan bli flyttet fra hjemmet og plassert i fosterhjem. I den vestlige verden har politikk og praksis inntil 1990-tallet vært at barnevernet rekrutterte fosterfamilier utenfor barnets slekt og nettverk.

Barn foretrekker som regel å flytte til noen de kjenner fra før, og forskning viser at plassering i slekt eller nettverk i mange tilfeller gjør overgangen til fosterhjem lettere for fosterbarnet. Forskning utført i regi av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA, viser også at barn plassert i slike fosterhjem har flere fordeler (Backe-Hansen, Egelund og Havik, 2010):

- Mer stabile fosterhjem
- Barna opplever større stabilitet, det er færre anker til Fylkesnemnda og færre som sier opp fosterhjemsavtalen
- Barna kan lettere holde kontakt med skole og venner i nærmiljøet
- Barna klarer seg bedre enn andre fosterbarn i forhold til psykisk og fysisk helse. Dette kan imidlertid også ha sammenheng med at disse barna antakelig har færre problemer i utgangspunktet
- Barna føler seg tryggere i en vanskelig situasjon fordi de flytter til noen de kjenner fra før
- Barna opplever seg i mindre grad annerledes enn andre barn, fordi de eksempelvis bor hos onkel og tante.

- Barna gir sjeldnere seg selv skylden for plasseringen. På tross av dette er andelen av barn som plasseres i slekt og nettverk fremdeles lav i forhold til det totale antall fosterhjemsplasseringer, og det er til dels store variasjoner mellom Barne-, ungdoms- og familieetatens (Bufetats) regioner.

Jeg ønsker derfor gjennom denne oppgaven å få svar på følgende problemstilling:

”Hva er familieråd, og hvordan kan barnevernet bruke familieråd i forbindelse med omsorgsovertakelser?”

1.3 Begrunnelse for valg av tema og problemstilling

Regional familierådskoordinator Gunn Helen Wikan ved Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), region Midt-Norge opplyser at kommunalt barnevern bruker familierådsmetoden i stadig større utstrekning. Det fokuseres i stor grad på familiens muligheter, ansvarsfølelse og ressurser for å komme frem til et resultat som er til barnets beste. Prosessen involverer den utvidete familien i oppfølgingen av barnet, eventuelt supplert med ulike tiltak fra barnevernet. Også barnet/ungdommen selv deltar i familierådet, og det er også presisert i Lov om barneverntjenester at barnet har rett til å bli hørt i egen barnevernssak (Wikan 2012)

Hensikten med familieråd er å benytte en beslutningsform der familiens egen kunnskap, ansvar og innsatsmuligheter får stor plass. Gjennom familierådet får familien og nettverket selv muligheten til å finne løsninger og ta ansvar for gjennomføringen (Wikan 2012)

Forskning innenfor barnevernet har vist at bruken av familieråd har gitt positive resultater, også i sammenligning med andre tiltak i barnevernet. Metoden har sterke innslag av empowerment og brukermedvirkning. Dette behandles nærmere i oppgavens punkt 4.1 og 4.2.

Jeg vil i løpet av oppgaven forsøke å belyse dette.

1.4 Avgrensing

En kan stille spørsmål om familieråd er en metode, et perspektiv, en ideologi, en modell eller en ny måte å tenke på. Statlig og kommunalt barnevern ser på familieråd som en arbeidsmetode (Wikan 2012), så jeg velger å bruke dette synspunktet i oppgaven.

Familierådsmetoden kan benyttes i en rekke ulike kontekster. Innenfor barnevernet kan metoden benyttes i mange sammenhenger – eksempelvis som et frivillig hjelpetiltak for å finne hjemmebaserte løsninger, ved omsorgsovertakelser til institusjon, ved utflytting fra institusjon, til planlegging av ettervern og ved fosterhjems plasseringer. Metoden er også velegnet til bruk for eksempel innenfor sosialtjenesten, psykiatrien, skoleverket, politiet og rettsvesenet. Her betegnes metoden gjerne som ”nettverksråd”.

Jeg har valgt å avgrense oppgaven til å presentere familierådsmetoden og se nærmere på om bruken av familierådsmetoden ved omsorgsovertakelser i barnevernet kan føre til flere plasseringer i slekt og nettverk.

1.5 Oppgavens hensikt

Jeg ønsker å belyse ulike aspekter ved bruken av familieråd ved omsorgsovertakelser i barnevernet.

Sett fra ulike perspektiver blir hensikten:

For vernepleieren:

Som vernepleier ønsker jeg å hjelpe barnet og familien til å få muligheten til å være med å bestemme hva som er best for barnet, eksempelvis hvor det etter deres mening er best at barnet bor. Jeg ser det som viktig å hjelpe til at de får de hjelpemidlene eller ”verktøyene” som skal til for å ta gode og riktige beslutninger til beste for barnet og familien.

For barnet/ungdommen:

Her velger jeg å ta utgangspunkt i min forforståelse som mor/mormor. Jeg ser klart viktigheten av å ha en felles historie på godt og vondt, der det som smerter, smerter alle og det som gleder også gleder alle – fordi det gjelder oss som familie med både psykisk og fysisk nærhet.

For fosterhjemmet:

Gjennom bruken av familierådsmetoden i fosterhjemsarbeid, viser det seg at løsningen stadig oftere blir en plassering i slekt og nettverk. Fra mitt ståsted mener jeg at slike plasseringer er langt å foretrekke fremfor plassering i et ”ukjent” fosterhjem. Undersøkelser viser at familieplassert barn og ungdom i langt større grad blir værende i sine fosterhjem. På denne måten oppnås også færre brudd i plasseringer, noe som er en stor belastning både for fosterhjemmet og for barnet/ungdommen. Et familie- eller nettverksbasert fosterhjem er etter min mening det nærmeste en kommer til den opprinnelige biologiske familien.

For barnevernet og samfunnet:

Ansatte i barnevernet gir uttrykk for at bruken av familieråd er en god løsning for mange brukere, og at det er en givende måte å drive barnevernsarbeid på. Det er imidlertid svært viktig med et godt og grundig forarbeid. En må snakke med alle parter og lete etter mulige samarbeidspartnere. Gjennom å snakke med barnet og familien, skolen, fastlegen, helsesøsteren og fotballtreneren kan man finne frem til personer som kan bidra på en positiv måte, men her er det barnet og familien som bestemmer.

Færre brudd i fosterhjem er også god samfunnsøkonomi.

1.6 Temaets relevans

Ved utgangen av 2010 var det 37.300 barn med barneverntiltak i Norge. Nær 3.300 flere barn mottok tiltak fra barnevernet i løpet av 2010 sammenlignet med året før, og dette er

den største årlige veksten siden den nye barnevernloven kom i 1993 (SSB barnevernstatistikk 2012).

Pr 31.12.2010 bodde til sammen 8.787 barn i fosterhjem, fordelt slik (SSB barnevernstatistikk 2012):

- 3.277 barn i fosterhjem utenom familien
- 1.548 barn i fosterhjem, familieplasseringer
- 3.522 barn i forsterket fosterhjem utenom familien
- 440 barn i forsterket fosterhjem, familieplasseringer

I tillegg bodde 1.373 barn i barneverninstitusjoner.

Jeg finner det derfor relevant å se nærmere på om barnevernet i større grad kan bruke familieråd ved omsorgsovertakelser, for å gjøre prosessen lettere både for barnet, de pårørende og barnevernet, til barnets beste.

1.7 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av 5 deler, inkludert innledningen som er kapittel 1. I kapittel 2 tar jeg for meg metodiske spørsmål og etiske vurderinger. I kapittel 3 beskriver jeg familierådsmetoden. Kapittel 4 er drøftingsdelen i oppgaven, og i kapittel 5 vil jeg presentere en konklusjon.

2.0 METODE OG FREMGANGSMÅTE

Først vil jeg beskrive hva en metode er, deretter vil jeg ta for meg hvordan jeg har funnet relevant litteratur, hvilken litteratur jeg har benyttet og spørsmål som kan stilles ved disse valgene.

Dalland (2004) sier at metode er et verktøy som forteller oss noe om hvordan vi bør gå frem for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap. Vilhelm Aubert definerer metode som:

”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Aubert i Dalland 2004:71).

2.1 Litteraturstudien

Olav Dalland definerer litteraturstudie som å skrive en oppgave på bakgrunn av kunnskap fra bøker og andre skriftlige kilder. Ifølge Dalland er det først og fremst datakildene og metodene som utgjør forskjellen mellom en undersøkelse og en litteraturstudie. I en undersøkelse er det vesentlig å gjøre gode observasjoner og å finne gode informanter. På samme måte er kvaliteten på en litteraturstudie i høy grad avhengig av relevante og gode kilder, fordi det er dette man hovedsakelig støtter seg til i skriveprosessen (Dalland 1997).

Ifølge Dalland innebærer litteraturstudie også å drøfte problemstillingen opp mot allerede eksisterende litteratur. Her finner man ofte det ideelle, teoretiske og generelle, i motsetning til det spesielle og situasjonsavhengige som man møter ute i praksis (Dalland 1997).

Jeg har brukt mye tid til å finne frem til god og relevant litteratur av nyere dato, noe som også har ført til at jeg har fått lest meg opp til et visst kunnskapsnivå, samtidig som jeg har reflektert og tolket kritisk.

2.2 Egen fremgangsmåte

Her vil jeg redegjøre for hvordan jeg har samlet inn data/kilder og begrunne valgene og bruken av disse. Avslutningsvis vil jeg vurdere den litteraturen som er benyttet i oppgaven.

2.2.1 Litteratursøk

Jeg har valgt ut følgende søkeord: barnevern, familieråd, fosterhjem, fosterhjems plassering, slekt og nettverk og kombinasjoner av disse. Jeg har også søkt etter kilder i bl.a. BIBSYS, OVID, NORART og LOVDATA, og på internett: www.bufetat.no og www.fosterhjem.no.

Det finnes veldig mye litteratur om familieråd, både på internett og i form av bøker, forskningsrapporter og publikasjoner fra bl.a. NOVA og Bufdir/Bufetat. Utvelgelse av litteratur har derfor vært et omfattende arbeid. Mesteparten av den litteraturen jeg fant var ikke skrevet spesielt for vernepleiere, men for psykologer, psykiatere, lærere, barnevernspedagoger, sosionomer og miljøterapeuter innenfor barnevernet.

Det er gjennomført en rekke forskningsstudier om bruken av familieråd i barnevernet, både nasjonalt og internasjonalt. NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) har gjennomført prosjektet ”Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge”, og gitt ut NOVA Rapport 18/06, ”Hva er det med familieråd?”. Dette forskningsprosjektet var et samarbeid mellom NOVA, Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet, Barnevernets Utviklingssenter i Midt-Norge og Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge.

Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) ga i 2006 ut NIBR-rapport 2006:7, ”Hjelpetiltak i barnevernet, virker de?”, som har et eget kapittel om familieråd.

RKBU-Nord (Regionalt Kunnskapssenter for Barn og Unge) ved Universitetet i Tromsø er i gang med en longitudinell studie om bruken av familieråd i fosterhjemsarbeid, knyttet til

forskningsområdene familieråd, slektsfosterhjem og barns rett til deltakelse. I perioden 2011 – 2016 skal det gjennomføres datainnsamling ved 5 ulike tidspunkter.

2.2.2 Begrunnelse for utvalget

I tillegg til aktuell pensumlitteratur har jeg funnet relevant litteratur ved litteratursøk (se 2.2.1) og i hyllene i høyskolens bibliotek. Jeg fikk enkelte treff i databasene OVID og NORART, men valgte ikke å bruke noen av disse. Årsaken til dette er at man i hovedsak måtte ta opp bestilling og reservere publikasjoner og artikler. Jeg fikk en rekke aktuelle treff i BIBSYS, og har hovedsakelig holdt meg til disse samt til internettadressene under punkt 2.2.1. I BIBSYS fikk jeg 10 aktuelle treff med søkeord ”familieråd” som emne og tittel, ordsøk og 18 aktuelle treff med samme søkeord som fritt emneord.

Jeg har benyttet både faglitteratur, forskningsrapporter og andre publikasjoner. Litteraturen har vært lett å forstå og grei å anvende.

2.3 Etske vurderinger

Det er nær sammenheng mellom etiske overveielser og forskningsetikk. Knut Erik Tranøy (1991) bruker begrepet grunnlagsetikk om teoretisk etikk/moralfilosofi, mens de ulike feltene som etikken anvendes på benevnes som områdeetikk. Forskningsetikk er da en del av områdeetikken (Dalland 2004).

Det er viktig å gjøre etiske vurderinger både i planleggingsfasen, under datainnsamlingen og ved forsøk og prosjekter, særlig ved forskning på mennesker. Beskyttelse av forsøkspersoner er helt sentralt, og det må gjøres sentrale etiske vurderinger i forhold til personvern og taushetsplikt.

Jeg har lagt stor vekt på anonymisering når det gjelder de eksempler som er hentet fra mine egne erfaringer fra arbeid i barnevernet, slik at ingen personer skal kunne identifiseres.

2.4 Kildekritikk

”Kildekritikk betyr å vurdere og karakterisere den litteraturen som er benyttet” (Dalland 2004:68).

VIKO – Veien til informasjonskompetanse ved NTNU har identifisert fire kriterier til bruk ved vurdering av informasjon, ”TONE” (www.ntnu.no/viko/kildekritikk):

- *Troverdighet*
- *Objektivitet*
- *Nøyaktighet*
- *Egnethet*

Troverdighet

Når det gjelder troverdighet, er forfatterne jeg har brukt både kunnskapsrike og anerkjente. Sveinung Horverak og Astrid Strandbu har begge doktorgrad i temaet familieråd, og NOVA og NTNU er anerkjente forskningsinstitutter.

Objektivitet

Så langt jeg kan vurdere, er informasjonen som er innhentet balansert og objektiv. Jeg kan heller ikke se at det finnes interessekonflikter, eller at enkeltpersoner eller institusjoner/organisasjoner med tilknytning til skulle ha interesse av at informasjonen blir presentert på en spesiell måte.

Nøyaktighet

Kildene er alle av nyere dato, og jeg vurderer informasjonen som oppdatert, omfattende, detaljert og eksakt. Informasjonen blir også dokumentert og støttet i andre kilder gjennom referanselister og litteraturlister.

Egnethet

Jeg vurderer informasjonen som relevant for oppgavens emne, og dermed også egnet for å belyse problemstillingen.

2.5 Egen førforståelse

Vi har alle med oss vår egen førforståelse eller våre fordommer inn i en undersøkelse. Vi kan forsøke å være så objektive og forutsetningsløse som mulig inn i et fenomen, men uansett har vi med oss våre tanker om fenomenet inn i arbeidet (Dalland 2004).

Vi må derfor på forhånd avklare vår førforståelse, for å unngå at vi blir påvirket til bare å lete etter forhold/data som kan bekrefte vår førforståelse og overse forhold/data som eventuelt kan avkrefte vår førforståelse (Dalland 2004).

Jeg velger her å ta utgangspunkt i min arbeidserfaring fra det statlige barnevernet. I en periode arbeidet jeg med en ung gutt som ble plassert på barneverninstitusjon som niåring etter turbulente år hos mor som ruset seg i stadig større grad. Biologisk far hadde aldri vært en del av livet til gutten, men mor hadde hatt flere samboere.

Gutten hadde til tider bodd hos sine besteforeldre, men der var også guttens tante, som også var tung rusmisbruker. De voksne i guttens liv var ikke stødige og trygge voksne, og han hadde liten struktur i livet sitt. Det kommunale barnevernet fikk stadig flere bekymringsmeldinger fra skole og naboer.

Da gutten kom til institusjonen, startet arbeidet med å finne frem til biologisk fars familie, og det viste seg at dette var trygge voksne som ønsket å stille opp for gutten. Kort tid

senere ble imidlertid faren drept i en bilulykke, noe som selvsagt førte til stor sorg hos gutten.

Gutten ble eldre, og utviklet etter hvert til dels store aggresjonsproblemer.

Gutten var nært knyttet til mor, og han var hele tiden redd for hvordan hun hadde det og hvor hun oppholdt seg. Han rømte flere ganger fra institusjonen, og ble som regel funnet igjen i det belastede stoffmiljøet i kommunen, der han enten hadde funne mor eller satt og ventet i håp om at hun skulle dukke opp.

Da jeg begynte å arbeide i et nyetablert enetiltak rundt gutten, var min oppgave å være ”mor” – altså i mors sted. Dette viste seg å være lite vellykket – gutten hadde sin mor som han var veldig glad i, og hadde ikke behov for en ”mor” til. I fellesskap ble gutten og jeg enige om at jeg kunne være ”bestemor”.

I den perioden jeg arbeidet i enetiltaket, var også min ektemann ansatt i prosjektet. I samråd med gutten tonet vi ned vår status fra ”foreldre” til ”besteforeldre”. Ved flere anledninger utenfor institusjonen, sa han ofte at: ”Kanskje alle andre tror at vi er familie på rett” – noe han ga klart uttrykk for at han ønsket.

Når jeg i ettertid har fått høre om familieråd, har jeg tenkt at dette kanskje kunne ha vært det som skulle til for å hjelpe gutten til et bedre liv. I stedet ble guttens liv en kopi av mors liv, det var det han hadde vokst opp i, og følte seg tiltrukket av og trygg i. Dersom familieråd hadde vært et tilbud da han var liten hadde kanskje biologisk far og hans familie kommet tidligere på banen, og mor og mors familie fått nødvendig avlastning.

Med mitt kjennskap til familierådsmetoden, mener og tror jeg at dette kunne være et eksempel på at et barns liv kunne blitt radikalt endret til det bedre.

3.0 FAMILIERÅDSMETODEN

3.1 Historikk og bakgrunn

Familierådsmodellen ble utviklet på New Zealand på midten av 1980-tallet, under betegnelsen Family Group Conference. Bakgrunnen var at barn av urbefolkningen, maoriene, var sterkt overrepresentert i barnevernet. Til tross for at maoriene bare utgjorde rundt 20 % av de 3,5 millioner innbyggerne på New Zealand var barn fra maoribefolkningen sterkt overrepresenterte på barnevernets institusjoner (Strandbu 2007).

Det var også vanskelig å finne gode støttetiltak som forbedret situasjonen til barnet og familien. Maoriene utviklet stor mistillit til barnevernet, og mente at de ulike støttetiltakene diskriminerte maoriens verdier. De hevdet også at støttetiltakene bygde på de hvites normer, og at beslutninger ble fattet på en måte som var fjern fra hvordan de var vant til (Horverak 2009).

Maoriene kritiserte myndighetene for at de praktiserte tiltak og metoder som direkte brøt med maoriens egne nedarvede tradisjoner i forhold til omsorg for barn og unge. For maoriene spiller "the extended family" en stor rolle når det gjelder oppdragelse av barn, og maoriene ønsket en ny og bredere definisjon av familiebegrepet som harmonerte mer med slik de tenkte familie.

"The extended family består av personer fra storfamilien (whanau), understammen (hapu) og stammen (iwi). En annen variant av urbefolkningens familiebegrep ser vi i samisk kultur, der hvor "slekt" både referer til tradisjonelt slektskap, rituell slektskap, næringsmessig slektskap og geografisk slektskap" (Strandbu 2007:13).

I Norge bruker vi begrepet "den utvidede familie", som består av slektinger, naboer og andre som enten er eller kan bli en ressurs for barnet (Strandbu 2007).

I 1989 kom det en ny lov om barnevern på New Zealand, "Children and Young People and their Families Act". Lovens utgangspunkt var at dersom den utvidede familien fikk tilstrekkelig med informasjon, ressurser og makt, ville den fatte trygge og riktige

beslutninger for sine barn. Loven baserte seg på fire hovedprinsipper: Familiens ansvar, barns rettigheter, kulturell verdsetting samt partnerskap mellom stat og lokalsamfunn. Familieråd ble da utviklet som en metode som både kunne ivareta sentrale verdier i barnevernsarbeid samtidig som en ivaretok maoriernes verdier (Strandbu 2007)

Sosialarbeidere kom med økende kritikk av skadelige effekter av plasseringer utenfor hjemmet, ustabilitet i plasseringene og overgrepssproblematikk både i institusjoner og fosterhjem. Gjennom den nye loven fikk den utvidede familien økt innflytelse og ansvar bl.a. for å finne gode og varige omsorgsforhold for barn som av en eller annen grunn ikke lenger kunne bo hjemme (Horverak 2009).

Gjennom den nye loven ble familierådsmetoden obligatorisk i alvorlige barnevernssaker på New Zealand, uansett etnisitet, men myndighetene forbeholdt seg retten til å gripe inn dersom den utvidede familien ikke maktet oppgaven (Strandbu 2007).

3.2 Familieråd i Norge

I løpet av 1990-tallet ble familierådsmodellen tatt i bruk mange steder i hele verden. Modellen ble for første gang introdusert i Norge på den nordiske barnevernkongressen i Trondheim i 1994, og i løpet av 1990-årene ble det gjennomført en rekke mindre norske prosjekter. Danmark, Sverige og Finland gjennomførte sine nasjonale prosjekter i tidsrommet 1995 – 2003, og resultatene derfra førte til en økende interesse for å forsøke familierådsmodellen også i Norge (Vik, 2009).

Faglige begrunnelser om økt brukermedvirkning og empowerment veide tungt da det ble besluttet å sette i gang et nasjonalt prosjekt – ”Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge” – finansiert av Barne- og likestillingsdepartementet (BLD). Prosjektet ble gjennomført fra sommeren 2003 – høsten 2006, og var et forskningsbasert utviklingsprosjekt som omfattet både forskning og utprøving, til dels bygget på de erfaringene som var gjort nasjonalt og internasjonalt. Hovedkonklusjonen fra evalueringen viste blant annet at:

Familieråd gir en overvekt av positive effekter også i forhold til tradisjonelle metoder. Familieråd vil ikke alltid kunne gi endelige løsninger på problemene, men det vil medvirke til å skape positive endringsprosesser som kan være fundamentale steg for dem det gjelder (NOVA 18/06 – ”Hva er det med familieråd”).

På bakgrunn av resultatene fra det nasjonale familierådsprosjektet, ble det besluttet å videreføre satsingen på familieråd i Norge, og ansvaret for implementeringen ble lagt til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Pedagog cand.polit. Svanhild Vik ble ansatt som nasjonal koordinator for familieråd i Bufdir.

Det ble utarbeidet en nasjonal implementeringsplan for perioden 2007 – 2012, der ansvars- og oppgavefordelingen mellom stat og kommune ble beskrevet. En av hovedmålsettingene var at alle kommuner som hadde ønske om det, skulle få opplæring i familierådsmetoden (Vik, 2009).

Opplæringen av saksbehandlere i det kommunale barnevernet er gratis, og skjer i regi av Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Alle Bufetats fem regioner har en regional familierådskoordinator, og alle Bufetats fagteam og fosterhjemstjenester over hele landet har en familierådsansvarlig medarbeider.

Opplæringen av saksbehandlere blir gjennomført over tre kursdager, med søkelys både på teori og praksis, og saksbehandlere som har gjennomført opplæring i familierådsmetoden får tilgang til veiledning og erfaringsamtaler.

Det er ikke rimelig å forvente at en metode som på mange måter er annerledes enn eller kanskje delvis bryter med vanlig praksis kan implementeres uten at det skjer noen forandringer. Når en ny metode skal utprøves i andre sammenhenger enn der den ble innført, vil det lett forekomme avvik i større eller mindre grad. Spørsmålet er da i hvor stor grad modifiseringen av modellen er små justeringer, eller om metoden helt endrer karakter. I Norge er det enighet om at et familieråd som hovedregel skal etterfølges av ett eller flere oppfølgende familieråd. Det skal også arbeides for at familierådets ”femte hjørnestein” – barneperspektivet – blir implementert, noe som kan innebære en forbedring som resulterer i at modellen vokser i omfang (Vik, 2009).

Nettverksråd er en videreføring av familieråd, men i nettverksrådet er brukeren den voksne sosialklienten og ikke barnet/ungdommen i barnevernet (Horverak 2009).

3.3 Beskrivelse av familieråd

Familieråd er et møte mellom familiens private nettverk og offentlige instanser. Møtet forberedes, ledes og gjennomføres ut fra en spesiell struktur og målsetting. En koordinator, som ikke har sitt daglige arbeid i kommunalt eller statlig barnevern, hjelper familien med å finne frem til hvem som skal inviteres og hva som er den enkeltes oppgaver og ansvar.

Familierådsmetoden kan benyttes i ulike typer barnevernssaker og for barn i alle aldersgrupper. Målet med familierådet er å drøfte seg frem til en plan som skal bedre barnets livssituasjon og på den måten være til barnets beste.

Det er som regel den kommunale barneverntjenesten som foreslår for familien å gjennomføre et familieråd, men enkelte ganger kontakter familien selv barneverntjenesten med ønske om å avholde et familieråd. I alle tilfeller må familien gi informert samtykke til familieråd – vanligvis hjemlet i Bvl § 4.4, 2. ledd.

3.3.1 Forberedelsesfasen

Forberedelsene til et familieråd tar vanligvis mellom fire og seks uker. En koordinator (se punkt 3.3.3) hjelper familien med både planleggingen og gjennomføringen av familierådet. Et familieråd skal ha hovedfokus på barnet, derfor deltar barna selv i familierådet i de fleste tilfeller. Voksne skal legge til rette for barnets deltakelse når familierådet gjennomføres. Selve familierådsmøtet avholdes på et nøytralt sted, som for eksempel barnehager, skoler eller grendahus.

3.3.2 Gjennomføringsfasen

Gjennomføringen av familierådet er delt i tre hoveddeler:

Figur 1 – Prosessen for planlegging, gjennomføring og oppfølgingen av et familieråd. (Strandbu 2008:16, gjengitt med tillatelse fra Svanhild Vik, Bufdir).

Del 1 – Informasjon fra offentlige aktører

Slekt, venner og andre viktige voksne for barnet samt offentlige personer inklusive koordinator og saksbehandler, deltar i den første delen av møtet. Koordinator er møteleder, og målsettingen er at familien og nettverket skal få relevant informasjon om saken/situasjonen fra de offentlige instansene.

Del 2 – Familiens egen diskusjon

Familien diskuterer seg frem til en plan som skal bedre barnets situasjon. Ingen offentlige personer er til stede i møtet eller deltar i diskusjonen, heller ikke saksbehandler og koordinator.

Del 3 – Presentasjon og diskusjon av handlingsplanen

Når familien er klar til å presentere handlingsplanen, inviteres saksbehandler og koordinator inn igjen på arenaen. Koordinator er møteleder når planen diskuteres.

Barneverntjenesten tar stilling til de forslagene fra familien som forutsetter barnevernvedtak.

I de aller fleste tilfellene kommer man frem til en plan som skal følges opp av både familien og barneverntjenesten. Handlingsplanen og de tiltakene man er blitt enige om i familierådet, evalueres som regel med ett eller flere oppfølgende familieråd. Et oppfølgende familieråd har som regel samme struktur og inneholder de samme tre delene som det opprinnelige familierådet, og ofte vil den samme koordinatoren hjelpe familien med planleggingen og gjennomføringen også av det oppfølgende familierådet (www.bufetat.no).

3.3.3 Koordinatorrollen

Et særegent trekk ved familierådsmetoden er at barneverntjenesten engasjerer en frittstående koordinator til å hjelpe familien med å forberede og gjennomføre et familieråd. Koordinatoren skal i forberedelsen av familierådet søke å bidra til at alle deltakerne i møtet har fokus på barnets behov. Koordinatorrollen kan beskrives både som planlegger, møteleder, forhandler, prosessveileder og brobygger.

Koordinator spiller en viktig rolle i forberedelsene og gjennomføring av et familieråd. Koordinatoren arbeider ikke i barneverntjenesten til vanlig, og har heller ikke kjennskap til saken i forkant. Koordinator har altså en uavhengig rolle sammenlignet med de ansatte i barnevernet, men det er likevel kommunen som engasjerer ham eller henne. Når det gjelder taushetsplikt og opplysningsplikt, er koordinator underlagt samme regler som ansatte i barnevernet (Vik, 2009).

Koordinator har som oppgave å informere og besøke familie, slekt, venner og andre personer som familien/barnet ønsker skal være med på familierådet, og innehar også rollen som møteleder under deler av familierådet (se punkt 3.3.2). Det tar en koordinator 25 – 35 timer og 5 – 7 uker å forberede og gjennomføre et familieråd.

For å bli koordinator, stilles det ingen formelle krav til type utdanning – noen koordinatorene kan ha yrkesbakgrunn som lærere, andre kan jobbe i politiet eller i

helsevesenet. Det legges imidlertid vekt på at koordinator skal ha en yrkesbakgrunn der kommunikasjon står sentralt.

Koordinator må ha gjennomgått opplæring i familierådsmodellen, og det stilles også krav til politiattest. Koordinatorene mottar jevnlig gruppeveiledning.

Koordinators oppgaver kan sammenfattes slik (www.bufetat.no):

- I samarbeid med barnet og familien finne frem til hvem i familiens nettverk som skal inviteres til å delta i familierådet, og forberede dem på hva som skal skje
- I samarbeid med barnet og familien å finne ordstyrer, referent og støtteperson til barnet
- Ha ansvar for det praktiske opplegget, herunder å finne et tidspunkt som passer for flest mulig, bestille møtelokaler og ordne med bevertning
- Møteledelse

3.3.4 Saksbehandlers rolle

Barneverntjenestens hovedoppgave er å gi hjelp og støtte til barn, unge og familier som er i vanskelige situasjoner. Troen på at alle mennesker har endrings- og utviklingspotensiale er en forutsetning for familierådsmodellen, da utgangspunktet er å styrke brukerens innflytelse og samtidig bidra til å gi informasjon, mobilisere ressurser og skape åpenhet i forhold til ansvarsfordeling og innsats.

Gjennomføringen av et familieråd legger til grunn at saksbehandler og andre fagpersoner sitter inne med kunnskap som det er viktig at familien har informasjon om, og at familiene har ressurser og kunnskap som det er viktig at saksbehandler kjenner til.

Barneverntjenesten utformer spørsmål og/eller problemstillinger som skal drøftes på møtet, og dette danner da grunnlaget for brukernes medbestemmelse i familierådet. Spørsmålene skal være utformet på bakgrunn av hva oppfattes som sentrale problemer, og

det er også en klar premiss at spørsmålsstillingen skal drøftes med barnet og foreldrene og at spørsmålene skal gi familien en reell beslutningsmyndighet.

En viktig forutsetning for et vellykket familieråd er at det kan skapes en rimelig grad av felles problemforståelse mellom barnevernet og familien. Det er også viktig å være klar over at familieråd ikke fritar barnevernet for ansvar.

Saksbehandlers rolle kan sammenfattes slik (www.bufetat.no):

- Presentere familierådsmetoden for barnet og familien
- Utarbeide spørsmål/problemstillinger til familierådet i samarbeid med barnet og familien
- Involvere barnet
- I samarbeid med barnet/familien avklare hvilke andre offentlige instanser/personer som skal inviteres
- Delta på familierådet og ta stilling til familiens handlingsplan eller forslag til løsning
- Iverksette og følge opp handlingsplanen

3.4 Barns deltakelse i familieråd

”Familieråd er den metoden som i størst grad inkluderer barn i beslutninger” (Sinclair 1998 i Vik 2009).

Lov om barneverntjenester, § 6-3, sier at

”Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet”

Barns tilstedeværelse og deltakelse i diskusjonene i familierådet kan ha innvirkning på innholdet i handlingsplanene som blir utformet. Norge regnes også som et foregangsland i forhold til juridisk rammeverk for barns deltakelse (Vik 2009).

FN's konvensjon om barnets rettigheter ble ratifisert av Norge i 1991 og inkorporert i norsk lov i 2003. Et av hovedprinsippene i konvensjonen er barnets rett til medbestemmelse, som kommer til uttrykk i konvensjonens artikkel 12:

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og gi barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For disse formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller ved en representant eller et egnet myndighetsorgan og på en måte som samsvarer med vedkommende lands saksbehandlingsregler.

Forskerne Omre og Schelderup fulgte 11 barn i familieråd gjennom et år. Forskerne intervjuet barna flere ganger, og var også til stede i del 2 av familierådsmøtet, der familien diskuterte alene. Forskerne legger frem tre sentrale funn fra denne forskningen, som er vesentlige ved implementering av ny praksis og kunnskap i barnevernet (Horverak 2009:19):

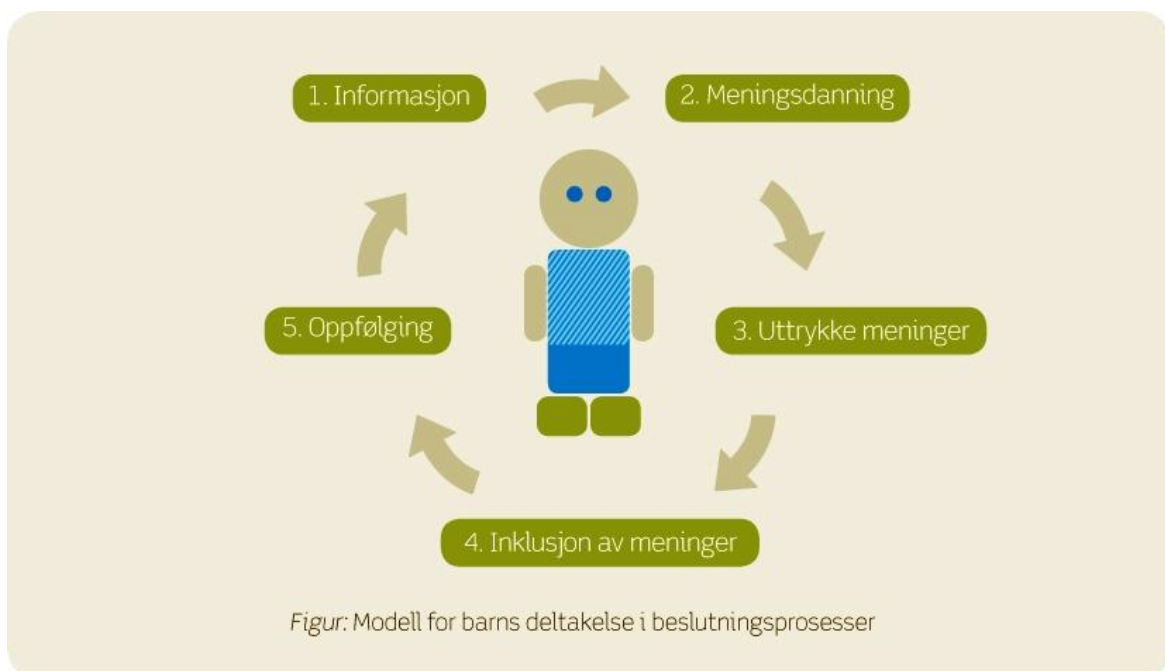
- *Barnas kompetanse og innsikt strekker seg lenger enn det som blir etterspurt av barnevernet. Ingen av barna synes de har deltatt for mye, eller at det har vært spesielt vanskelig å delta.*
- *Selv når barna deltar, blir deres egne ønsker om endringer i fremtiden i begrenset grad fanget opp av barnevernet.*
- *Barnevernet opprettholder i svært liten grad barnets deltakelse gjennom hele saksgangen.*

Astrid Strandbu ved Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge har doktorgrad som omhandler barns deltakelse i familieråd. I temaheftet "Hvordan legge til rette for barns deltakelse i familierådets beslutningsprosess" skisserer Strandbu en modell for barns deltakelse som en prosess bestående av fem trinn (Strandbu 2008):

- Barnet trenger hjelp til å gi fra seg informasjon
 - Barn har ikke systemkunnskap på samme måte som voksne. Barnet kan trenge informasjon om barnevernet, barnevernets rolle og oppgaver og informasjon om egen sak. Barnet må også få vite om sin rett til å bli hørt. Informasjon er nødvendig for å kunne forstå og håndtere en vanskelig livssituasjon og en forutsetning for å kunne danne seg egne meninger.
- Barnet trenger hjelp til å mestre sin egen situasjon og gjennom det danne egne meninger
 - Hvordan vi skaper og forstår mening er et grunnleggende aspekt ved menneskets evne til kommunikasjon. Jo yngre barnet er og jo mer konfliktylt barnets situasjon er, jo vanskeligere kan det være for barnet å identifisere og bringe frem meninger om egen situasjon. I en krise kan følelser bli motsetningsfylte og uoversiktlige og meninger fremstå som tvetydige. Barnet trenger ofte både tid, støtte og noen å snakke med for å finne ut hva de egentlig mener.
- Barnets mening må presenteres og gjøres kjent overfor de øvrige deltakerne
 - Barnets tanker og meninger må gjøres kjent for de voksne i barnets utvidete familie, for å kunne ha påvirkning på de beslutninger som skal tas. Barns forutsetninger for å kunne bringe frem egne meninger varierer, enkelte forteller gjerne hva de synes, andre holder sine synspunkter for seg selv. En voksen, kompetent støtteperson kan være til stor hjelp i en slik sammenheng.
- Deltakerne må ta barnets utsagn på alvor, slik at barnets mening inkluderes og blir vurdert på samme måte som andre argumenter
 - Barn som deltar og bringer frem sine meninger, skal tas på alvor. Imidlertid kan ulikheter i maktforholdet mellom voksne og barn få konsekvenser med hensyn til i hvilken grad det blir tatt hensyn til barnets meninger. Barnet skal ikke alltid få det som de selv vil, men det er et problem dersom barnet ikke blir hørt i situasjoner der barnet har det beste argumentet.

- Til sist handler barnets deltakelse også om et etterspill: Beslutningen blir forklart for barnet, barnet gis mulighet til å kommentere og reagere, og barnet gis en plass som deltaker med tanke på hvordan bestemmelsene skal gjennomføres i praksis.
 - Når et barn har deltatt i en beslutningsprosess, er det viktig å sjekke hvordan barnet har det og om barnet har forstått betydningen og rekkevidden av de beslutninger som er foretatt. I alle barnevernsaker skal det tas mange beslutninger, og iverksettelse av en beslutning vil nødvendigvis følges av nye små og store beslutninger.

”Deltakelse er derfor ikke en engangshendelse som starter med informasjon og slutter med oppfølging men en sirkulær prosess som ideelt sett aldri tar slutt” (Strandbu 2008).

Figur 2: Modell for barns deltakelse i beslutningsprosesser (Strandbu 2008:21, gjengitt med tillatelse fra Svanhild Vik, Bufdir)

Forskerne Liv Schelderup og Cecilie Omre har gjennomført en studie om barns deltakelse i familieråd. Gjennom observasjoner har de avdekket gode prosesser som har ivaretatt og inkludert barn i familiens private møte i familierådet, og løfter frem 12 ”suksessfaktorer for en god atmosfære av omsorg og reell inkludering og deltakelse av barn” (Shelderup og Omre, i Horverak (red.) 2009:139-141):

1. FORBEREDELSE OG INVITASJON

Det må sikres at barna forstår hva de inviteres til, hva den aktuelle situasjonen er, og hva som står på spill. Det må sikres at barna inviteres av voksne til å si sin mening.

2. VOKSNE TÅLER

Barn må forsikres og gis en trygghet på at de voksne tåler å høre det barna mener. Dette kan verbalt formidles innledningsvis i møtet mellom voksne og barn.

3. SENTRERINGSPUNKT

Barn må gis oppmerksomhet; være sentreringspunktet når det snakkes med og om barn.

4. LYTTES TIL

Barn må lyttes til, og det de sier må følges opp med utfyllende spørsmål.

5. ANERKJENNELSE AV KOMPETANSE OG RESSURSER

Barn må gis anerkjennelse på mestring, ressurser og kompetanse gjennom aktiv tilbakemelding på at barnets bidrag er viktig og nyttig.

6. OMSORG OG KJÆRLIGHET

Barn må få høre fra voksne at kjærlighet og omsorg til dem blir verbalisert. Dette beskytter barn mot involvering i voksnes konflikter og demper effekter av konflikter mellom voksne på barn.

7. SUBJEKT

Barn må ses og behandles som subjekt av voksne. Barn har meninger og kompetanse som voksne har ansvar for å søke å utforske.

8. SUBJEKT OG OBJEKT

Barn må møtes av voksne som subjekt og objekt i samme kontekst. Barn i en sårbar situasjon trenger også beskyttelse av voksne.

9. FORSTÅELSE FOR SIN SITUASJON

Barn må oppleve at voksne forstår hvor vanskelig det kan være å være barn. Mange av barna lever i svært kompliserte livssituasjoner som ikke skal bagatelliseres.

10. TILHØRIGHET

Barn må få være en del av en familie; den familie de definerer som sin. Barn må selv få definere hvem de opplever som "min familie".

11. ALLIANSER

Barn må ikke oppleve å stå alene. Barn må gis allianser. Barn kan oppleve seg alene eller ekskludert fra voksne, gjenstand for anklager eller tynget av skyld. De må oppleve at noen er på "mitt parti".

12. RESPEKT FOR BARNETS FAMILIE

Barn må oppleve at deres familie omtales og behandles med respekt av utenforstående.

På tross av at barnets rett til deltakelse er lovfestet i § 6-4 i barnevernloven av 1992, viser imidlertid flere undersøkelser at barn i liten grad faktisk fikk anledning til å delta i egen barnevernsak. Det var mer vanlig at beslutningsgrunnlag ble innhentet gjennom foreldre og lærere enn gjennom samtaler med barn. Havnen m.fl. (1998) gikk gjennom 90 undersøkelsessaker, og fant at barna bare var involvert i 30 av dem og at barnevernet hadde snakket med barnet alene i bare to saker. Oppedal og Backe-Hansen (1997) gjennomgikk 245 barnevernsaker med midlertidige tvangsvedtak. I bare 34,6 % av sakene som gjaldt barn mellom 7 og 11 år var det registrert hva barna mente. I aldersgruppen 12 til 14 år hadde 50,9 % gitt uttrykk for sine ønsker, og i aldersgruppen 15 til 18 år var barnas mening registrert i 53 % av sakene (Strandbu 2011).

I boken "Barnets deltakelse – Hverdagslige og vanskelige beslutninger" skisserer Astrid Strandbu tre "barrierer for barns deltakelse" (Strandbu 2011):

- Frykt for å påføre barn belastninger gjennom deltakelse

- Manglende kompetanse i kommunikasjon med barn
- Manglende ressurser for å realisere barns deltakelse

3.5 Matching

Matching er et sentralt begrep innenfor fosterhjemsarbeidet. Matching innebærer å finne det fosterhjemmet som på flest mulig punkter oppfyller barnets behov for trygghet og omsorg, og samtidig matcher barnets/ungdommens interesser og livsstil på en god måte. Dette er årsaken til at barnevernet må ha et stort utvalg av ulike fosterhjem, for å kunne finne det fosterhjemmet som passer best til det aktuelle barnet som skal plasseres.

Familierådsmetoden kan være et godt redskap til å avdekke barnets/ungdommens egne behov og meninger og holdninger, for deretter å kunne finne ”det rette fosterhjemmet”.

En barnevernansatt forteller at han var med på en plassering av en ung gutt i et fosterhjem som var valgt ut etter et familieråd. Gutten var veldig tøff på utsiden, hadde masse piercinger og tatoveringer, men var usikker, utrygg og angstfylt på innsiden. En varm sommerdag skulle han da møte sin nye fosterfamilie for første gang sammen med den barnevernansatte. Han hadde på seg en tykk, svart skinnjakke med mange nagler og lenker utenpå T-skjorten.

De banket på, og ble invitert inn til fosterfamilien, som hadde dekket opp med kaker, brus og kaffe. Gutten satt med skinnjakken på for å skjule tatoveringene og piercingene sine, og svetten rant nedover ansiktet hans. Så sier fosterfar at han godt kunne ta av seg den tykke jakken, og gutten syntes ikke at han hadde noe annet valg enn å etterkomme oppfordringen og avdekke ”kunstverkene”. Så trekker fosterfar av seg skjorta, og viser at han har både flere og større tatoveringer enn gutten – og dette var allerede i gang med å bli en god match. Etter en stund spør fosterfar om gutten vil bli med ut i garasjen, der han holder på å skru på en gammel Harley Davidson motorsykkel. Da var matchingen fullkommen.

Den barnevernansatte forteller at han snakket med gutten et års tid etter plasseringen. ”Den dagen reddet dere livet mitt”, sa gutten.

4.0 HVORDAN KAN BARNEVERNET BRUKE FAMILIERÅD I FORBINDELSE MED OMSORGSOVERTAKELSER?

4.1 Empowerment

Det finnes ingen gode norske oversettelser som dekker betydningsinnholdet av begrepet ”empowerment”, men ”myndiggjøring” er vel det som kommer nærmest. Empowerment innebærer at folk blir i stand til å definere sine egne problemer ut fra sin egen situasjon, og finne egne løsninger i fellesskap med andre. Empowerment betyr å (NOU 1998-18:271)

- gi makt eller autoritet til
- gjøre i stand til
- tillate

I NOU 1998:18 – ”Det er bruk for alle”, defineres empowerment slik:

”Empowerment er et mål, en metode som passer så vel for den profesjonelle som den ikke-profesjonelle og en pedagogisk, sosial og helsefremmende strategi. Empowerment handler om makt og maktesløshet sett ut fra at maktesløsheten ikke bare er et individuelt problem, men i høy grad sosialt, økonomisk og kulturelt betinget. Empowerment er å styrke den makt den enkelte eller gruppen måtte være i besittelse av for å endre og påvirke uhensiktsmessige forhold. Målet er at personene mer effektivt kan styre sine liv mot egne mål og behov. Det er en direkte forbindelse mellom empowerment og frigjøring” (NOU 1998-18:274).

Myndiggjøring vokste frem gjennom empowerment-tradisjonen i Storbritannia på 1980-tallet. Røttene kommer fra frigjørende pedagogikk i Latin-Amerika (Freire 1972, i Strandbu 2007), der det var viktig at mennesker lærte å gjenkjenne undertrykkelsens system, for derved å kunne endre dette. Myndiggjøring har et frigjørende aspekt, og målet er å gi mennesket større kontroll over eget liv gjennom å redusere avmakten. Fokus på

mestringsopplevelser og opplevelse av kontroll i eget liv er sentralt, for å kunne gi mulighet til å endre egne livsbetingelser (Slettebø 2000, i Strandbu 2007).

Barnevernet har i stor grad plassert ansvar og beslutningsmyndighet hos egne fagfolk, og barna og deres familier har til dels blitt oversett. Maktbalansen har vært ujevn, der ”barnevernseksperten” har tilbudt ”klienthjelp”. Prinsippet om myndiggjøring innebærer at barnevernet må innse og anerkjenne at barnet/ungdommen og deres familie selv kan definere og bestemme hvilke tjenester de har bruk for. Dette innebærer at barnevernet må gi fra seg noe av kontrollen, og dette kan til tider vise seg å være en krevende øvelse. Det er lett å se seg blind på problemene i familien, og derved ikke løfte blikket og lete etter ressurser. Etter min mening finnes det ressurspersoner av ulik grad i de aller fleste familier. Det gjelder bare å ”få dem på banen”, og i den sammenhengen kan familierådsmetoden være til god hjelp.

Ryburn (1995) oppsummerer prinsippet om myndiggjøring gjennom fem sentrale punkter (Strandbu 2007:77):

- Rettigheter følger ikke av personlig status, men av det å være samfunnsborger
- Myndiggjøring hviler på oppfatningen om at alle barn og familier har evner, kunnskaper og ferdigheter som de har rett til å bruke i forhold til enhver tjeneste som direkte involverer dem eller deres familiemedlemmer
- Barn, unge og deres familier har en absolutt rett til å være med å definere egne problemer, og å være med å bestemme hva som er den mest hensiktsmessige hjelpen
- Barnevernsarbeideren må se på problemene til barn, unge og deres familier som en kompleks helhet
- Barnevernsarbeiderne må erkjenne at egne holdninger, verdier, roller og overbevisninger ytterligere kan forsterke den underprivilegerte situasjonen enkelte barn befinner seg i.

Barbra Solomon (USA) oppsummerer at målet for sosialt arbeid i en empowermentideologi vil være (Solomon 1976, i Horverak (red.) 2009:30):

- *Å hjelpe klienten til å forstå seg selv som en som kan skape endring*
- *Å hjelpe klienten til å forstå sosialarbeideren som en partner og samarbeidspart i problemløsning*
- *Å hjelpe klienten til å forstå at maktstrukturene er åpne for påvirkning*

Den danske psykologen Jytte Faureholm definerer empowermentbegrepet knyttet opp mot sosialt arbeid på denne måten:

”Empowerment er en aktiv prosess som reduserer maktesløshet og forsterker det enkelte individs muligheter for selv å treffe avgjørelser over forhold som vedrører egne eksistensielle hverdagsvilkår. Empowermentprosessen skaper personlig vekst, øker kontroll over eget liv og endring av hverdagslivet, gjennom oppnåelse av mestringsferdigheter som erverves ved aktivt å fremme deltakelse og innflytelse i fellesskap, organisasjoner og det omliggende samfunn” (Horverak (red.) 2009:31).

4.2 Brukermedvirkning

Brukermedvirkning er en demokratisk rettighet, og en overføring av erfaringsbasert kunnskap fra bruker til eksempelvis beslutningstaker eller tjenesteyter. I Stortingsmelding nr. 34 -1996-97, beskrives brukermedvirkning som at:

”De som berøres av en beslutning, eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbud”.

Hensikten med brukermedvirkning er å tilføre det offentlige verdifull kompetanse som brukerne sitter inne med, og å utvikle forslag til endringer som bedrer tilbudet. Brukermedvirkning er i dag en lovfestet rettighet, og dermed ikke noe som tjenesteapparatet kan velge å forholde seg til eller ikke.

Brukermedvirkning er også et virkemiddel på flere nivåer:

- på individnivå
- på tjenestenivå
- på systemnivå
- på samfunnsnivå

Brukermedvirkning har i seg selv en åpenbar egenverdi. Etter min mening bør det nesten være en menneskerettighet at alle som søker hjelp blir gitt myndighet til å styre over viktige deler av eget liv, motta hjelp på egne premisser og bli sett og respektert i kraft av sin grunnleggende verdighet. Dersom brukeren i større grad kan påvirke omgivelsene gjennom egne valg og ressurser, vil det kunne påvirke brukers selvfølelse, selvtillit og selvbilde på en positiv måte og dermed styrke brukers motivasjon. Manglende brukermedvirkning kan på den andre siden forsterke den hjelpeløsheten mange brukere opplever, og prosessen vil kunne oppleves som demotiverende.

Brukermedvirkning vil altså innebære å sette brukers behov i sentrum. I forholdet mellom offentlig barnevern og familier innebærer brukermedvirkning at familien selv aktivt skal medvirke og ta beslutninger i forhold som angår dem. Dette faller godt sammen med familierådsmetoden, som involverer både barnet/ungdommen, de pårørende og den utvidete familien/viktige voksne i viktige beslutningsprosesser som angår barnet/ungdommens liv.

Gjennomføring av familieråd gir imidlertid i seg selv ingen garanti for brukermedvirkning for barn og familier. Dersom saksbehandler i barnevernet ikke er tro mot metodens verdigrunnlag, kan graden av medvirkning bli lav. Reell brukermedvirkning forutsetter både at de det gjelder involveres i utforming av spørsmålene til familierådet og i beslutningene som skal treffes. Eventuelle premisser fra barnevernet, som for eksempel at barnet ikke skal fortsette å bo hos sine biologiske foreldre, må derfor på forhånd synliggjøres for familiene. I saker som omhandler plassering i fosterhjem, ligger det allerede en premiss om at barnet ikke kan bo hjemme. Graden av brukers innflytelse og partnerskap vil derfor variere avhengig av ulike typer saker. Det er nødvendig at de som

involveres i familierådet på forhånd er klar over hvilke beslutninger de kan ha innflytelse på.

4.2.1 Statlig barnevern må bli bedre på brukermedvirkning

Tor Slettebø, Inger Oterholm og Ane Stavrum ved Diakonhjemmets Høgskole ga i 2010 ut rapporten ”Brukermedvirkning i det statlige regionale barnevernet”. I rapporten fremkommer det at det statlige barnevernet må bli bedre på brukermedvirkning. Barn og unge bør bestemme mer i egen sak – de blir ofte lyttet til, men deres syn blir sjelden tillagt avgjørende vekt.

Rapporten ble utført på oppdrag av Barne-, ungdoms- og familieetaten, og kartleggingen rettet seg mot Bufetats fagteam, fosterhjemstjenester, institusjoner for barn og ungdom, sentre for foreldre og barn, omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere samt familiebaserte tiltak som MST (Multisystemisk terapi), FFT (Funksjonell familierterapi) og PMTO (Parent Management Training Oregon).

Rapporten forteller at ansatte i det statlige barnevernet er opptatt av og engasjert i brukermedvirkning. Det legges i stor grad opp til at fagfolkene lytter til brukerne, men dette er imidlertid ingen garanti for at brukerne blir hørt og at deres erfaringer og synspunkter blir tatt hensyn til. Forskerne bak rapporten mener at det i mange tilfeller ikke er nok at barn, ungdom og foreldre blir lyttet til – de må også bli tatt på alvor i egen sak.

Undersøkelsen viser også at mulighetene for aktiv deltakelse avtar med synkende alder, og det rapporteres i liten grad om rutiner som sikrer de yngste barnas reelle påvirkningsmuligheter. Funn fra fagteamenes tilbakemeldinger tyder på at foreldrene i en viss grad sikres reell medvirkning, men at barna kun lyttes til og konsulteres uten at deres medvirkning kan sies å være reell.

Rapporten peker også på behov for kompetanseheving blant de ansatte i Bufetats enheter i forbindelse med brukermedvirkning og rutiner for dette. Forskerne mener også at foreldre/barn/ungdom må bli bedre informert om de statlige tiltakene for bedre å kunne vurdere og eventuelt velge riktig tiltak.

4.3 Familieråd i fosterhjemsarbeid

Et av barnevernets mål er å gi bistand til barn, unge og familier uten å måtte flytte barna ut fra eget nærmiljø der det er forsvarlig. Mer bruk av fosterhjem og hjemmebaserte/nærmiljøbaserte tiltak er derfor en sentral oppgave for barnevernet, og er barnevernfaglig begrunnet. Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i familien eller i barnets nære nettverk kan velges som fosterhjem. Flere forskere (Holtan 2004, Egelund 2003) har vist at fosterhjem i egen slekt kan være å foretrekke når barn må flytte fra sine biologiske foreldre. Forskning på slektplassering er likevel et relativt nytt forskningsområde hvor det er behov for mer kunnskap.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) utarbeidet i mai 2010 en handlingsplan på fosterhjemsområdet hvor et av tiltakene var igangsetting av et pilotprosjekt med utprøving av familieråd i alle Bufetats fem regioner ved vurdering av plassering i slekt og nettverk. Prosjektet har fått navnet ”Familieråd i fosterhjemsarbeid”, og oppgaven er tildelt Barnevernets utviklingssenter (BUS) i oppdragsbrevet for 2010. Foruten barn og familier, involverer prosjektet regionale koordinatorene for familieråd, Bufetats regionkontor, fagteam, fosterhjemstjenester og kommunal barneverntjeneste. Studien har et longitudinelt design, der datainnsamlingen skal skje ved fem ulike tidspunkt i perioden 2011 til 2016, og det skal anvendes både kvalitative og kvantitative metoder.

Universitetet i Tromsø har en egen nettside om prosjektet, der de skriver at målsettingen i prosjektet er å skaffe til veie ny kunnskap om følgende (www.uit.no):

- Når ungdom flytter – hvor plasseres de?
- Hvilken betydning har barns deltakelse for utfall av familierådet?
- Hvordan evaluerer barn og unge egen deltakelse i beslutningsprosessene?
- Hvilken utvikling kan måles for barns psykiske helse?
- Hvilke sammenhenger finnes mellom psykisk helse, deltakelse og plasseringsutfall?

- Hva kjennetegner barn og familier der det blir slektsplassering og der det blir andre typer plasseringer?
- Hva er forutsetningene for at plasseringen skal vurderes som til det beste for barnet?
- Hvordan går det med barn som plasseres i henholdsvis slektsfosterhjem og andre fosterhjem?
- Hva skal til av særskilt oppfølging ved slektsfosterhjem?

Sammenhengen mellom beslutningen (slektsfosterhjem og annet fosterhjem), barnets deltakelse og gjennomføringen av familierådet?

Det pågår en debatt om hvilke forutsetninger som skal til for at slektsplasseringer er like gode eller bedre enn plasseringer i fremmede fosterhjem. Det finnes selvfølgelig slektsplasseringer som ikke bør foretas på grunn av familiekonstellasjonene eller barnets problematikk. Forskning tyder også på at barn plassert i slektsfosterhjem har hyppigere kontakt med sin biologiske familie, noe som enkelte ganger kan skape komplekse familierelasjoner. Når vi vet at barn plassert i slektsfosterhjem har mindre kontakt med barneverntjenesten i forberedelsene til omsorgsovertakelse og etter flyttingen, kan det også være en risiko for at det ikke settes i gang tilstrekkelige støttetiltak. Når barn med store oppfølgingsbehov plasseres i slektsfosterhjem, er det derfor vesentlig at barna og familiene følges godt opp.

Utgangspunktet for bruken av familieråd når det skal treffes beslutninger om hvor barnet skal bo, er at fosterhjems plassering hos slekt ikke vil være et valg for alle barn, men at slekts- og nettverks plasseringer kan være en god plassering for mange barn og unge.

4.4 Flere får fosterhjem hos slekt og nettverk

Stadig flere fosterhjem får bo hos besteforeldre, onkler og tanter, og nyere forskning i regi av NOVA viser at barn får en mer stabil livssituasjon når de bor hos slekt og nettverk.

Barn av foreldre som er fratatt omsorgsansvaret, mistet tidligere gjerne kontakten med hele sin biologiske slekt. Dersom en mor eller far var narkoman, fryktet man den sosiale arven. Nå har barnevernet begynt å tenke annerledes, og barneverntjenesten er blitt langt mer rettighetsbasert enn tidligere. Holdningene i dag er i større grad basert på troen på at familien og nettverket er bedre i stand til å ivareta barnets interesser, og det viser seg også at de i mange tilfeller er kreative i forhold til å finne gode løsninger for barnet. Dessuten er slektsplasseringer mer varige og stabile enn når barnet plasseres utenfor slekten. Holdningsendringen blant forskere og fagfolk har også fått konkrete følger – mens antallet barn i fosterhjem hos egen slekt lenge lå stabilt på rundt 15 % i Norge, har tallet steget jevnt fra siste halvdel av 90-tallet (Vik 2009).

Gjennom 1970 og 80-tallet utviklet det seg en skeptisk holdning blant fagfolk i barnevernet til å bruke familie og slekt som fosterhjem. De baserte seg på psykologiske teorier som sa at når foreldre var uskikket, var det fordi de på sin side hadde foreldre som ikke burde ha oppdrageransvar. På begynnelsen av 90-tallet begynte man å legge større vekt på betydningen av familietilhørighet som et middel til å styrke fosterbarns identitetsfølelse, og de pårørende ble sett på som en ressurs. Dette førte til at det i desember 2003 ble vedtatt en ny forskrift for fosterhjem, som sier at barnevernet ved en omsorgsovertakelse alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.

Et viktig virkemiddel for å øke antallet slektsplasseringer er det nasjonale prosjektet ”Familieråd i fosterhjemsarbeid” (Bufdir 2010). Tanken er at nær slekt og barnets øvrige nettverk skal kunne ha innvirkning på barnets situasjon. Regional fosterhjems konsulent Gunn Helen Wikan i Bufetat, region Midt-Norge har skrevet hovedfagsoppgave om slektsplassering. Hun mener at målet med familierådsmetoden i fosterhjemsarbeid er å lete etter ressurser i barnets eget nettverk, for at barnet i størst mulig grad skal slippe å flytte ut fra sine vante omgivelser. Foreløpige undersøkelser viser at bruken av familieråd klart har økt andelen slektsplasseringer. Fortsatt plasseres likevel drøyt 70 % av barna i Midt-Norge utenfor slekten, sier Wikan, som mener at dette har mange årsaker. Noen nettverk ønsker ikke selv å overta omsorgen, i andre saker setter foreldrene seg imot at besteforeldrene skal ha omsorg for barna, og i en del situasjoner mener barnevernet at en plassering for eksempel hos besteforeldrene ikke er tilrådelig (Wikan 2012)

Wikan mener at den rådende holdningen i barnevernet i dag er at den biologiske familien skal vurderes som mulige omsorgspersoner på lik linje med andre. I enkelte tilfeller kan dette imidlertid være problematisk. Dersom besteforeldrene skal ha omsorg for barnebarnet, kan for eksempel ikke den som er fratatt omsorgsansvaret fortsette å bo der, i og med at barnets omsorgs- og livssituasjon skal endres. Barnets nettverk setter åpenbart pris på å bli tatt med på råd, og familierådet blir ofte en vekker for familien. Før de møter barnevernet og andre pårørende, er det mange som ikke vet hvorfor barnet trenger hjelp, sier Wikan (Wikan 2012)

5.0 KONKLUSJON

Barnevernet tar beslutninger som har avgjørende betydning for barns og familiers liv. Det er derfor særlig viktig med god dialog og godt samarbeid mellom familien og det kommunale og statlige barnevernet i prosessen. Familieråd er en metode som synliggjør familiens muligheter, ansvarsfølelse og ressurser til selv å finne ut hvordan barnets situasjon på best mulig måte kan bedres.

Det er et sentralt etisk og faglig prinsipp at familier skal medvirke til beslutninger i egne liv. Likevel ser vi stadig eksempler på at en del familier ikke bestandig opplever det slik. De føler seg overkjørt av barnevernet, og fremmer sin kritikk i ulike medier. De formidler en opplevelse at ikke å ha innflytelse på den hjelpen som iverksettes, og at deres stemmer ikke er blitt hørt underveis. Fosterbarn og barn i institusjon rapporterer om bare å bli plassert, uten å vite hvorfor, hvor og hvor lenge plasseringen skal vare. Dette er sterke beretninger som må tas på alvor.

Barnekonvensjonen, som er gjort til norsk lov, slår fast at alle barn har rett til å si sin mening i saker som angår dem, og at deres mening skal tillegges vekt. Likevel viser forskning at barnevernet involverer barnet for lite i barnevernssaker (Backe-Hansen 2004).

Slekt og øvrig nettverk kan også føle seg hjelpeløse når et barn i familien eller omgangskretsen lever i en vanskelig omsorgssituasjon, og der barnevernet er inne for å bidra til at familien skal få det bedre.

For at foreldre og barn skal ha reell medvirkning i barnevernssaker, må barnevernet ha tro på at familien har nødvendig endrings- og utviklingspotensiale, og det må også legges til rette for en slik deltakelse. I denne sammenhengen betyr medvirkning at familien er deltakende, og at deltakelsen fører til innflytelse. Når barn og foreldre involveres, opplever de mestring og større grad av kontroll over eget liv, og gis mulighet til å påvirke sin egen livssituasjon.

Det er i de senere år utviklet flere arbeidsmåter og modeller for å gi støtte av ulik grad til barn og familier. De fleste av disse modellene definerer familien som foreldrene og barnet,

eventuelt mors eller fars nye partnere. Øvrig familie som eksempelvis besteforeldre, tanter, onkler og andre, er i liten grad trukket inn i behandlingen.

Familieråd skiller seg ut fra de andre modellene, blant annet ved at metoden inkluderer de personene som familien selv mener kan bidra til å finne gode løsninger til barnets beste – for eksempel andre familiemedlemmer, naboer, venner av familien eller andre viktige voksne for barnet.

Kjernen i familierådsmodellen er å gi familier muligheten til selv å finne løsninger på egne problemer. Barnevernet tydeliggjør hva som må bedres for å gi barnet en god nok omsorgssituasjon, og familie og nettverk kommer med forslag til hvordan dette kan gjøres. Dersom det for eksempel er bestemt at barnet skal få en ny omsorgsbasis, kan familie, slekt og venner foreslå hvem som kan være aktuelle som fosterforeldre og hvordan eventuelt samvær skal gjennomføres.

I den fasen av familierådet der løsningsforslagene skal utformes, diskuterer den utvidete familien uten at det offentlige hjelpeapparatet er til stede. Barnet/ungdommen skal, uavhengig av alder og deltakelse, alltid ha en selvvalgt voksen støtteperson/talsperson med seg i møtet.

Regional familierådsansvarlig i Bufetat, region Midt-Norge, Gunn Helen Wikan, opplyser at erfaringen med bruk av familieråd er positiv, og at metoden gir en overvekt av positive effekter – også sett i forhold til tradisjonelle metoder. Familierådet vil ikke alltid gi endelig løsninger på problemene, men kan være med på å skape og vedlikeholde endringsprosesser som hjelper familien i riktig retning (Wikan 2012).

En utfordring med å involvere barn og et helt familienettverk i problemstillingen, er at det vil være mange ulike meninger om hva som er til barnets beste. Det er derfor ikke uvanlig at familieråd i enkelte saker tar lang tid, men at løsningene ofte blir gode. Barna får hjelp i familiens eget nettverk med supplerende bistand fra barnevernet. I tradisjonelt barnevernsarbeid er situasjonen som regel den motsatte – at barnevernet presenterer hovedtiltakene, og at nettverket supplerer med bistand. Handlingsplaner som utformes på bakgrunn av familieråd, viser seg i all hovedsak å bli fulgt opp på en grei måte, sier Gunn Helen Wikan (Wikan 2012).

Forskning i regi av Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge (se punkt 3.2) støtter opp om de positive resultatene, og konkluderer med at etter et avholdt familieråd fikk familiene og barnevernet en mer sammenfallende forståelse av familiens situasjon enn de hadde før familierådet. Færre familier hadde behov for bistand fra barnevernet, fordi nettverket tok over mange av oppgavene som barnevernet hadde hatt tidligere.

For barna bidro familierådet til at de fikk et bedre forhold til de voksne og et større nettverk. For alle barn, men særlig for barn i vanskelige livssituasjoner, er et støttende nettverk av avgjørende betydning. Det er også svært viktig at de som står nær en familie har kjennskap til de vanskene en familie står overfor eller opplever.

Åpenhet rundt problemer gjør det lettere for andre å tre støttende til, og lettere for dem det gjelder å be om hjelp. Åpenhet bidrar også til å redusere belastningen som mange barn og deres foresatte bærer på i ensomhet.

Målet er at alle familier som er i kontakt med barnevernet skal oppleve å bli sett, hørt og respektert – og familierådsmetoden er et godt redskap i denne sammenhengen.

5.1 Egenevaluering

Det har vært både interessant og lærerikt å arbeide med denne oppgaven, og det har gitt meg ny innsikt i familierådsmetoden som jeg ser på som en svært verdifull måte å arbeide på med fokus på barns beste i forbindelse med omsorgsovertakelser i barnevernet. Omsorgsovertakelser kan medføre en veldig belastning på alle involverte parter, både på barnet/ungdommen selv, biologisk familie og betydningsfulle voksne samt barnevernsansatte som er involvert i prosessen.

Jeg har brukt mye tid og krefter på innhenting av relevant teori og på å ”sy sammen” oppgaven til en helhet. Jeg har i den tiden jeg har arbeidet med denne oppgaven opplevd å bli mormor til tre fantastiske barnebarn og vi har også vært gjennom en travel flytteprosess, der vi har solgt vårt hus i Molde og kjøpt et nytt hus i Bergensområdet. Dette har medført at det har vært en veldig travel periode for meg.

6.0 LITTERATURLISTE

Backe-Hansen, Elisabeth (2004). *God nok omsorg – Riktige beslutninger i barnevernet*.

Oslo: Kommuneforlaget

Backe-Hansen, Elisabeth, Tine Egelund og Toril Havik (2010). *Barn og unge i fosterhjem*

– en kunnskapsstatus. Oslo: NOVA

Barne- og likestillingsdepartementet (1991). *FN's konvensjon om barnets rettigheter*.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) (2010). *Prosjektbeskrivelse "Familieråd i fosterhjemsarbeid" – søkelys på nærmiljø, slekt og nettverk"*.

Dalland, Olav (2004). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 3. utgave. Oslo:

Gyldendal Akademisk.

Horverak, Sveinung (red.)(2009). *Familieråd og nettverksråd*. Oslo: Universitetsforlaget

NOU 1998:18 (1998). *Det er bruk for alle*.

NOVA Rapport 18/06 (2006). *Hva er det med familieråd?*

Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992

Statistisk sentralbyrå (2012). *Barnevernstatistikk*

Stortingsmelding nr 34, 1996-97

Slettebø, Tor, Inger Oterhold og Ane Stavrum (2010). *Rapport 2010/3 -*

Brukermedvirkning i det statlige regionale barnevernet. Oslo: Diakonhjemmets Høgskole

Strandbu, Astrid (2007). *Doktoravhandling: Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Det samfunnsvitenskapelige fakultet.

Strandbu, Astrid (2008). *Hvordan legge til rette for barns deltakelse i familierådets beslutningsprosess?* Tromsø/Oslo: BUS Nord-Norge/Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet.

Strandbu, Astrid (2011). *Barnets deltakelse – Hverdagslige og vanskelige beslutninger.* Oslo: Universitetsforlaget

Vik, Svanhild (2009). *Familieråd i Norge – fra trylleformel til realisme.* Artikkel i Norsk Barnevern nr 3/2009, s. 172-182.

Vik, Svanhild, Bufdir. Personlig muntlig referanse.

Wikan, Gunn Helen, Bufetat, region Midt-Norge. Personlig muntlig referanse.

<http://www.bufetat.no>

<http://www.fosterhjem.no>

<http://www.ntnu.no/viko/kildekritikk>

<http://www.uit.no>